

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

PANA MGR TOMASZA WARZOCHY

**PT: TECHNOLOGIE INFORMACYJNE A KOMPETENCJE SPOŁECZNE
NAUCZYCIELI AKADEMICKICH**

NAPISANA POD KIERUNKIEM NAUKOWYM

**DR HAB. WOJCIECHA WALATA, PROF. UR
PROMOTOR POMOCNICZY DR WALDEMAR LIB**

Każde kwalifikacje, wiążące się z ukończoną szkołą, wskazują na formalne wykształcenie. Miały one zawsze istotne znaczenie dla nauczyciela i pracodawcy. One też decydowały o dalszej efektywności pracy zawodowej. Stawały się także przedmiotem licznych prac naukowych, popularno-naukowych i kwalifikacyjnych.

Rozwój najnowszych technologii i mediów cyfrowych powoduje istotne przeobrażenia informacyjno-informatyczne oraz komunikacyjne następujące na niespotykaną skalę i zasięg. Proces ten ma nie tylko wielkie nasilenie, ale wręcz wyjątkową dynamikę. Z nimi też wiąże się w sposób ścisły stopień przygotowania absolwenta danej szkoły do radzenia sobie z nowymi wyzwaniami. Te zaś wynikają już nie z potrzeby, ale wręcz konieczności, radzenia sobie na danym stanowisku pracy. Chodzi zatem o nowe nabywane zdolności oparte na nowej wiedzy, wartościach, zdolnościach, sprawnościach i rozwiązywania problemów w dążeniu do osiągnięcia określonego celu (m.in. Komisja Europejska, *Kompetencje kluczowe*, Bruksela 2002, W. Furmanek, M. Czerepaniak Walczak, E. Łoś, K. Stech, J. Coolahan i in.) Mamy zatem do czynienia z kompetencjami, rozumianymi, jako zasób określonej wiedzy ogólnej i specjalistycznej pozwalający na świadome, sprawne i skuteczne działanie w zakresie rozwiązywania zadań, w ramach podejmowanych aktywności zawodowych i innych, na określonym poziomie i czasie pozwalającym na ich osiągnięcie.

Każde kompetencje, zwłaszcza w pracy pedagogicznej, a w sposób szczególny w szkole wyższej są wyjątkowym wymogiem w odniesieniu do każdego nauczyciela akademickiego. W tym przypadku też możemy mówić o specyficznych kompetencjach zawodowych związanych z komunikacją społeczną i interpersonalną, sprawnym funkcjonowaniem w grupie akademickiej, a także pełnieniem w niej określonej roli czy funkcji, z zachowaniem czy przestrzeganiem w pełni obowiązujących standardów. Z tego też powodu znaczeniu kompetencjom przypisuje się szczególne znaczenie.

W ostatnich latach rola kompetencji w sposób szczególny wzrosła. Decydujący wpływ na ten stan rzeczy mają obecnie technologie informacyjno-komunikacyjne wzbogacające i uzupełniające

treści prowadzonych zajęć, a także zapewniających ich większą skuteczność i atrakcyjność. Spełnienie tego wymogu ma wyjątkowe znaczenie z tego powodu, że studenci są aktywnymi użytkownikami najnowszych technologii.

Poniżej, w kolejnych częściach recenzji: 1) uwagi ogólne, 2) teoretyczne podstawy przedmiotu badań, 3) założenia metodologiczne badań własnych i analiza wyników badań, przedstawiono uwagi i oceny do pracy, w których jest jednak zdecydowana przewaga wartości i zalet nad nielicznymi mankamentami czy też nawet wątpliwościami recenzenta.

UWAGI OGÓLNE

Na początku pragnę zwrócić uwagę na **spełnianie przez Autora pracy doktorskiej podstawowych wymogów formalno-prawnych, teoretycznych, metodologicznych merytorycznych, estetycznych, edytorskich i technicznych opracowanej dysertacji.**

Z wielką satysfakcją, ale i uznaniem należy przyjąć zatem kolejną dysertację doktorską powstałą w tym środowisku akademickim, a związaną - co już akcentowałem - z nowym, niezwykle ważnym, dynamicznie rozwijającym się i perspektywicznym obszarem badawczym. Recenzowana dysertacja jest pracą o charakterze teoretyczno-empirycznym, liczy 321 stron, w tym na 35 stronach zamieszczono załączniki 92 tabel i 70 wykresów oraz 35 rysunków. Ponadto w pracy zawarto streszczenie w języku angielskim (s. 296 - 299). W aneksie zamieszczono wzory elektroniczne narzędzi badawczych i zestawienia wyników badań.

Sformułowany temat pracy, zgodnie z wymogami metodologicznymi tego rodzaju prac naukowych, jest wyjątkowo ważny, perspektywiczny, problemowy, absorbujący, krótki oraz jednoznacznie określa przedmiot badań. W temacie jest wymieniona jedna zmienna kompetencje społeczne nauczycieli akademickich, które ulegają zmianom, a ich znaczenie w kontekście mediów i technologii cyfrowych dynamicznie rośnie. Kompetencje te były podstawą określenia w sposób logiczny, wyraźny i spójny podstawowych oraz najważniejszych założeń badawczych. Należy podkreślić, że Doktorant, jako nauczyciel akademicki specjalizuje się w edukacyjnym zastosowaniu najnowszych technologii, realizując zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Rzeszowskim.

Pojęty przedmiot badań wynika zatem nie tylko z obiektywnych przesłanek zastosowania najnowszych technologii, ale także subiektywnych Autora. Treści dysertacji mieszczą się w przestrzeni badawczej pedagogiki medialnej, stosunkowo młodej subdyscypliny pedagogicznej, ale jednocześnie dynamicznie rozwijającej się, być może najszybciej w porównaniu do innych. Z tego też powodu pojawia się przed nią wiele nieznanych jeszcze wyzwań, nie tylko praktycznych, które są powszechnie znane, ale także, a może przede wszystkim badawczym i wdrożeniowym.

Układ treści pracy jest poprawny. Struktura rozprawy doktorskiej zawiera bowiem najważniejsze jej części składowe tworzące zwięzłą całość. Autor tworząc koncepcję pracy, a następnie ostateczną jej strukturę w pełni uwzględnił odpowiednią kolejność poszczególnych części. W pracy dostrzega się wyraźnie trzy części. **W pierwszej** - części teoretyczno-praktycznej zawarto

ewolucję kompetencji w kontekście technologii informacyjnych. Znajdują się w niej trzy rozdziały o takim charakterze, a w nich podrozdziały. Są one rzetelnie osadzone w podstawach teoretycznych najważniejszych dyscyplin naukowych związanych z przedmiotem badań. **Część druga** - empiryczna zawiera najważniejsze założenia metodologiczne przygotowanych i przeprowadzonych badań własnych obejmuje jeden rozdział trzeci. Analizę wyników badań własnych przedstawiono **w części trzeciej**, w sześciu rozdziałach, w tym także w siódmym, zawierającym uogólnione wyniki badań.

Podkreślić należy, że te trzy części pracy, zgodnie z przesłankami logiczności, Autor oparł na ważnym kryterium nadrzędności i podrzędności poszczególnych części składowych, a w nich rozdziałów. Już w tym miejscu pragnę podkreślić, że jest to zabieg udany, łączący wątki społeczne, a więc pedagogiczne, psychologiczne, socjologiczne i aksjologiczne z zagadnieniami technologicznymi, informacyjnymi i informatycznymi.

ANALIZA PODSTAW TEORETYCZNYCH PRZEDMIOTU BADAŃ

Na początku zwrócę uwagę na trzy najważniejsze pojęcia w pracy. Kiedy będę mówił o nauczycielach - myślę o nauczycielach akademickich, a kiedy o kompetencjach to kojarzę je z kompetencjami społecznymi, które są niezwykle ważne w działalności naukowo-dydaktycznej uczelni kształcącej studentów w zakresie treści społecznych. Technologie informacyjne zaś będę określał, jako technologie.

We wstępie doktorant zwraca uwagę na znacznie i miejsce nowych kompetencji, zwłaszcza społecznych a działalności kształceniowej, przede wszystkim w dydaktyce szkoły wyższej.

W części pierwszej pracy zawierającej poprawne i rzetelne analizy i interpretacji podstawowych teorii, koncepcji, hipotez i wyników badań z nw. obszarów: 1) społeczeństwa informacyjnego, przekształcającego w społeczeństwo wiedzy – rozdział pierwszy; 2) roli i miejsca technologii TIK w szkole wyższej – rozdział drugi, i kompetencji społecznych związanych z przedmiotem analiz w odniesieniu do kompetencji związanych z korzystaniem z TIK, które wiążą się ze stosowaniem ich w dydaktyce – rozdział trzeci. Ten zaś jest najobszerniejszy i obejmuje korzystanie i stosowanie TIK, (w tym także poznawcze nastawienie) komunikowanie i poszukiwanie stymulacji w korzystaniu z nich. Ten rozdział słusznie jest istotą i transdyscyplinarną wykładnią analiz teoretycznych.

W tej części pracy, Autor w sposób poprawny i rzetelny odwołuje się do najważniejszych refleksji naukowych i wyników prowadzonych już badań zarówno światowych, jak i polskich. Bogaty zestaw cytowanej literatury naukowej, w tym także raportów z badań i materiały z konferencji, zarówno krajowych, jak i zagranicznych w języku polskim i angielskim został zaprezentowany w bibliografii na stronach 15 stronach (s. 276 – 271). Ich treści mają niewątpliwy wpływ na obecny stan badań naukowych, a także rzutujących w sposób bezpośredni lub pośredni na związek z podejmowanym przez Doktoranta przedmiotem dysertacji doktorskiej.

Część pierwsza pracy charakteryzuje się syntetycznym ujęciem podstaw teoretycznych dyscyplin i subdyscyplin naukowych określonych przedmiotem badań. Pragnę podkreślić, że treści pracy mieszczą się w obszarze pedagogiki, zwłaszcza dydaktyki szkoły wyższej, pedeutologii, informatyki, ale także, w sposób szczególny edukacji medialnej, która nie tylko w coraz większym stopniu i zakresie, ale i dynamice się rozwija i zaznacza swoją interdyscyplinarną tożsamość naukową.

ANALIZA OPRACOWANYCH ZAŁOŻEŃ METODOLOGICZNYCH BADAN I ICH WYNIKÓW

W części drugiej „**Metodologia badań własnych**” został zawarty pełny i logiczny zestaw najważniejszych założeń badawczych. Liczy on 29 stron, w nim też zaprezentowano począwszy od przedmiotu badań, a skończywszy na terenie i organizacji badań, niezbędne do ich przeprowadzenia przyjęte założenia, które są podstawą do ich przeprowadzenia, a następnie analizy wyników i ich interpretację. Ta część pracy powinna mieć tytuł **Założenia metodologiczne badań własnych**. Badacz bowiem przyjmuje własne założenia, łącznie z hipotezami roboczymi, a nie jest Autorem metodologii, będącej samodzielną dyscypliną naukową – dla każdego doktoranta najtrudniejszą, ale i najważniejszą.

Doktorant przyjął **główny cel badań**, którym jest określenie zależności pomiędzy technologiami informacyjnymi a kompetencjami społecznymi nauczycieli akademickich, które słusznie zostały, przez pogrupowane w pięciu obszarach badawczych. Celem poznawczym było wzbogacenie wiedzy dotyczącej ujawnienia zależności kompetencji społecznych od rosnącej roli informatyzacji dydaktyki szkoły wyższej (s. 89). W tym przypadku chodzi jednak o nauczycieli akademickich Uniwersytetu Rzeszowskiego. Ponadto Autor dysertacji wskazuje także na cel metodologiczny badań i cel praktyczny (s. 89).

W pracy przyjęto **główny problem badawczy** w postaci pytania zależnościowego. Jest nim sformułowane pytanie: W jakim zakresie technologie informacyjne oddziałują na kompetencje społeczne nauczycieli akademickich? (s. 92). Następnie poprzez operacjonalizację i konkretyzację stosownie do przyjętych celów szczegółowych, wskazuje poprawnie na pięć problemów szczegółowych, dodając szósty problem szczegółowy dotyczący czynników determinujących kompetencje społeczne nauczycieli, które w toku badań, zgodnie z wymogami można zweryfikować, określić związki i zależności, w stopniu wysoce probabilistycznym.

Opracowane **zmienne i wskaźniki** do pięciu problemów badawczych są na ogół poprawnie przyjęte i sformułowane (s. 97). Budzi wątpliwość przyjęcie za zmienne pośredniczące cech takich jak: płeć, wiek, wykształcenie i „staż pracy w oświacie” (s. 98). Wydaje się, że mają one jednak charakter zmiennych niezależnych. W przypadku stażu pracy w oświacie, kiedy mamy do czynienia z nauczycielami akademickimi chodzi o uczelnię, w więc należałoby uwzględnić stopnie i tytuły naukowe, a nie staż pracy w oświacie, tym bardziej, że badania były prowadzone w Uniwersytecie Rzeszowskim wśród nauczycieli akademickich.

Do podstawowych **metod badawczych** należy zaliczyć **sondaż diagnostyczny**, techniką była ankieta, a narzędziem badawczym kwestionariusz-ankieta. Za pośrednictwem testu Q-test oraz ankiety z elementami testu badano oddziaływanie TIK na kompetencje społeczne nauczycieli akademickich na podstawie klasyfikacji przyjętej przez Autora. Badani nauczyciele wskazali w grupie 60 stwierdzeń cechy kompetencji społecznych o największym i najmniejszym znaczeniu w skali od 0 – 10. Kolejną metodą badawczą jest zastosowany **wywiad ekspercki**, na który składało się 25 pytań z 11 specjalistami z różnych uczelni akademickich Polski Południowo-Wschodniej (s. 107 -116), który pozwolił na weryfikację przyjętych narzędzi badawczych. Zastosowano także test Durбина-Warsona mierzący stan rozwoju kompetencji społecznych. W tabeli nr 5 (s. 115). Doktorant zwracając uwagę na ich wykształcenie, wymienia kolejne stopnie i tytuły naukowe.

W badaniach uczestniczyło 168 nauczycieli, a analizę wyników badań przeprowadzono na podstawie tylko 120 kompletnych dokumentów, ze względu na niespełnianie wymogów formalnych. Na podstawie uzyskanych wyników należy stwierdzić, że cztery pierwsze przyjęte hipotezy zostały potwierdzone, zaś piąta ze względu na istotność statystyczną nie została potwierdzona.

CZĘŚĆ KOŃCOWA

Przedstawiona do oceny praca doktorska Tomasza Warzochy ma charakter innowacyjny i rozwojowy ze względu na mało zbadany wycinek rzeczywistości związanej z wykorzystaniem najnowszych technologii informacyjnych mających wpływ na kompetencje nauczycieli akademickich. Prowadzone analizy więc dotyczą nowego i ważnego obszaru badawczego.

Praca ma istotne znaczenie dla doskonalenia wielu dyscyplin naukowych związanych z kształceniem i doskonaleniem kwalifikacji nauczycieli pedagogicznych w każdym środowisku akademickim. Doktoranta cechuje kreatywna postawa, związana z dużą dojrzałością naukową i metodologiczną. Posługuje się bowiem wiedzą, umiejętnościami, kompetencjami społecznymi w zakresie przygotowania badań naukowych i ich prowadzenia.

Proponuję po dokonaniu niezbędnych poprawek i ewentualnie uzupełnień treści pracy upowszechnić zawarte w niej wyniki. Wydanie książki, co proponuję promotorowi i Autorowi pracy skłoni nauczycieli akademickich do licznych refleksji i działań o charakterze edukacyjnym i badawczym nad doskonaleniem swoich kompetencji.

Wniosek końcowy

Rozprawa napisana przez mgr Tomasza Warzochy odpowiada warunkom określonym w art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami). Jednocześnie zwracam się z prośbą do Wysokiej Rady o dopuszczenie Doktoranta do dalszego etapu procedowania w przewodzie doktorskim.

